

Rahvarõiva kandmise kombest pidulikel sündmustel

Kadri Valner

(töö on valminud 2009. aastal Tallinna Ülikoolis etiketi kursuse lõputööde raames)

ET LEIDA VASTUS, TULEB ESITADA KÜSIMUS

Kannan rahvarõivaid meelsasti, rahvatantsijana on rahvariie minu jaoks nii tööõivas kui peoriietus (ikka need tantsupeod ja muud pidulikud hetked). 2005. aastal kandsime abikaasaga Eesti Vabariigi 87. aastapäevapidustustel presidendi vastuvõtul rahvariideid. Minul olid seljas Käina, abikaasal Jüri omad.

Vastuvõtu eel olin väikeses segaduses hoolimata sellest, et rahvarõivas on „oma“. Kas kannan ikka neid rõivaid vastuvõtul õigesti? Mõned küsimused, mis endale esitasin:

1. Ma pole Käinast pärit, kas mul sobib vastuvõtul kanda neid riideid? Sama kehtis abikaasa kohta, kelle juured ei ole Põhja-Eestis.
2. Kas paaril peavad mõlemal olema sama kandi rõivad?
3. Kas peaksin kandma ihukarva õhukesi sukki nagu pidulike rõivaste juures loomulik või panema jalga punased sukad nagu olin Käina rõivastega harjunud?
4. Kas Jüri riiete juurde kuuluv kaelarätik on õigest materjalist (kunstsiid)? Või peaks olema linasest?
5. Kas mehe sõlg on liiga suur? Liiga väike?
6. Kuhu peaks mees panema kaabu kui ühe kindla rahvarõivakomplekti osa kätlemise ajal? Rinnale? Jätta pähe nagu näiteks esinemiste ajal? Jätta hoopis riiehooldu?
7. Mis jalanõud on sobivad? Ega ometi mitte pastlad?
8. Kuhu ma panen taskuräti, sest tavaline pidulik käekott ju selle rõiva juurde ei sobi?

Toona leidsin nendele küsimustele vastused tülitades kordi meie üht paremat rahvarõivatundjat etnoloog Igor Tõnuristi. Ent vastuseta jäi küsimus, kas on olemas kirjapandud rahvarõivakandmise etikett veel lisaks sellele, mida üks rahvatantsija või lihtsalt rahvarõivahuviline üldjuhul teab ja mis pärineb meie esivanematelt.

MIKS ME KANNAME JUST NEID RÕIVAID

Rahvarõivaste all mõistame me tänapäeval eelkõige 19. sajandil Eestis kantud pidulikke talupojarõivaid, mis on paljude sajandite pikkuse ajaloolise arengu ja loomingu tulemus. Muutused rõiva kandmisel ja ka rahvarõiva moes on olnud aeglased ja tavasid järgivad. “Rõivamoe” kujundas kliima ja ka töö, mida tehti. Aga rahvarõivas on kandnud endas ka olulist ühiskondlikku rolli väljendades kandja kuuluvust, seisust, vanust, kandja meeleolu (rõõmusündmus, lein jne).

1938. aastal ilmunud raamatus “Eesti rahvarõivad” kirjeldatakse rõivamoe sõltumist just kandja geograafilisest päritolust, kus igauks “kandis rõivaid ja ehteid, mis olid küll suuremal määral tingitud kohapeal saadaolevast materjalist ja ka kohalikest ilmastikuoludest, kuid mida tugevasti mõjutasid ka... valitsevad usundilised vaated ja

ilumõisted... Seega näeme, et ühise põlvnemisega, keelega või asukohaga seotud inimrühmad on aastatuhandete kestes kandnud ka enamvähem ühtlast rõivastust... ”. Seljas kanti rõivaid sellest, mida põllult saadi – endakasvatatud vill ja lina määrasid meil riide materjali, metsast korjatud taimed andsid aga värvimisel rõivastele tooni.

Eesti rahvarõivaste algusaega on raske vaadata, sest andmeid leidude näol on vähe. Pigem saab järeldusi teha keelest, mida räägime. Näiteks sõnad “vöö” ja “tanu”, on vanad 5000-6000 aastat. “King” on pärit 4000 aasta tagusest ajast, “ketrama”, “kuduma” on

enam kui 2000 aastat vanad sõnad. On arvatud, et meie esiisade nahkrõivad 5000 aastat tagasi võisid sarnaneda täna tuntud laplaste umbkuubedele. 2000 aastat tagasi pani peremees pärast puhtakspesemist selga juba särki (ilmselt villast, sest kasvatati lambaid) ja jaheda ilmaga sõlega kinnitatava sõba.

1500 aastat tagasi kandis naine endiselt varrukatega särki, varrukateta umbkuube ja sõba, peal vööd ja põlle. Umbkuub oli õlgadelt lahtikäiv ja seljatüki õlaosad ulatusid ette rinnale, kus need olid ristpeanõelaga kinnitatud. Ehtena kasutati käe- ja kaelavõrusid, sõrmuseid. Ilmselt kandsid naised ka juba seelikutaolist rõivaeset, mis oli vööga puusadele kinnitatud neljakandiline rõivatükk. Mees kandis sel ajal jalas midagi tänapäevaste pükste sarnast, jalas säärikuid ja peas kübarat. Vöö oli meestel nahast, ehetena kasutasid nemadki sõlgi, kaela- ja käevõrusid.

EV 90 vastuvõtt 24.02.2008

13.-15 sajandil tulid Põhja-Eestis naisterõivastesse uue moena vaskkettidest rõhud nagu neid näeb tänini Hiiu rahvarõivaste juures. Rõivahte mood muutus “edevamaks” – kaelas kanti erinevaid kellukesi ja kulinaid. Keskaja lõpus kandsid jõukamad eestlased seljas juba sisseostetud riidet – *sitsi*. Ehetest tulevad alles nüüd kasutusele põhiliselt katoliku usuga seotud ristide (kolmeharuline tōnnirist), palvekeed jne.

Rootsi-Poola ajal (16. sajandi II pool-18. sajandi algus) tuli rõivamoodi muutusi hulgi. Umbkuubede asemel said nii naised kui mehed juba pikk-kuubede hōlmadega lehvitada. Põhja-Eestis ja saartel kandsid naised kinnist ühevārvilist seelikut, mida kaunistati vasest või tinast litritega. Mehed kandsid lakaga põlvpükse. Arvatakse, et alles nüüd hakkasid vähemalt Tallinna ümbruses levima pikitriibuga seelikud, mis esmakordselt olid kurrutatud või plisseeritud. Need said rõivamoos valitsejaks XVIII sajandi lõpus. Nüüd tulid käiste ja tanude kaunistamisel moodi suurepinnalised värvilised tikandid.

XIX sajand sai rahvarõiva muutustesajandiks. Kaduma hakkasid pea maani või vähemalt põlvedeni ulatuvad pikk-kuued, naised saavad selga lühikesed kampsunid, mehed vatid (pintsakud). See oli kogu Lāāne-Euroopas tuntud kui “vestisajand” – nii meilgi. Pikitriibuga seelik levis Põhja-Eestist ka Lōuna-Eestisse. Koduse käsitōona kujunesid seelikud nii värv- kui ka triibukombinatsioonilt paikkonniti erinevateks. 19. sajandi 70.

aastatel hakati kuduma ka ruudulist seelikukangast (Karulas, Rõuges, Urvastes). Et toekam välja näha ja soojem oleks, kanti korraga kahte-kolme, vahel rohkemgi seelikut. (Kihnu naisel olnud tollal kodus vähemalt 20 seelikut, loomulikult ei kantud kõiki küll korraga seljas. Neid on väga mitmesuguste triipudega, kusjuures rahvatraditsioon määrab täpselt ära, millal mis liiki seelikut kanda).

Tikandid muutusid aina kirevamaks, seniste geomeetriliste kujundite kõrvale tikitakse aina enam taimornamente. Meesterõivastusse tulid pikad püksid ja silindrikujulised kaapkübarad. Need laenati Prantsuse revolutsioonijärgsest suurmoest. Eks naabritelt ju laenati ikka – ka moodi. (Näiteks võtsid Võrumaa ja Setu mehed vene meestelt üle särki pükstel kandmise kombe. Mujal Eestis kandsid mehed särki pükstes. Ka püksid õmmeldi Võru- ja Setumaal pikemad kui põhjapoolses Eestis, kusjuures püksisäärtele tõmmati peale põlvini ulatuvad sukad või kaeti sääred mähiste *rasudega*. Naabrite lätlaste rõivastusest said mõjutusi Rõuge ning eriti Hargla ja Karula kihelkonna rahvas. Siingi peeti ilusaks valgeid või helehülle villaseid ülerõivaid. Kõik nähtud eeskujud ei mõjutanud siiski nii palju kohalikku omapära, et sinne rõivastus tervikuna oleks oluliselt sarnanenud naabrite omaga.)

XIX sajandiga lõpebki rahvarõiva ainuvalitsemise aeg. Sajandi alguses kahjustas rõivaste värvikirevust leviv vagatsemine, hiljem aga majandustõusuga kaasnenud liikumisvõimaluste suurenemine. Ühe rahvarõiva kadumisega oli linnastumine ja hariduse kasv, sest ega ju linnainimesel või vähegi haridust saanud sobinud enam vanu rõivaid kanda. Osa rõivaid loomulikult säilitati nii nagu seda kandsid esivanemad.

Sellises olukorras oli hinnatav, et algasid taas rahvarõivaste elustamis- ja uurimispüüded. Siin võib mainida **Kristjan Jaak Petersoni**, kes Riia tänavail marssis ringi tänapäevases mõistes stiliseeritud rahvarõivais. **FR. R. Faehlmann** ja **Fr. R. Kreutzwald** tegelesid rahvarõivaste ajaloo uurimisega. 1860.-tel ärgitasid nii **J. W. Janssen** kui **C. R. Jakobson** oma kirjutistes rahvarõivaid kandma, ent nende ärgitustel suurt mõju ei olnud – rahvarõivas taandus uue moe ees näitelavadele või toanurka kirstudesse. Mõningase erandi moodustasid alates 1869. aastast toimunud laulupeod (ka väiksemad laulupeod).

Uus hingamine tuli XX sajandi alguses. Paljus tänu erinevatele noorteorganisatsioonidele (eriti Ülemaalisele Eesti Noorsoo Ühendusele), mille liikmed Eesti Vabariigi algusaastail usinailt me esiisade elu uurisid, nii rahvakultuuri pärandit talletama kui rahvatantse õppima hakkasid. Ajakirjas „Taluperenaine“ ilmusid näpunäited rahvarõivaste valmistamiseks.

1938. aastal ilmus eesti lugeja jaoks kohendatuna **Dowdalli Jt.** raamat „Käitumine tänapäeval“. Siin kirjeldati muu hulgas ka rahvarõiva kandmise etiketti. Siin on kirjas nii: „Viimasel ajal on võrdlemisi palju räägitud ja kirjutatud meie rahvarõivastest, milliseid senini oleme näinud vaid suurtel rahvakogunemistel, peasjalikult laulupidudel ja rahvuslikku omapära taotlevatel kogunemistel. Kellel on vanu ehtsaid rahvarõivaid, võib julgesti neis esineda ülalmainitud juhtudel, nad peavad aga hästi sobima ja neid peab oskama õieti kana. Samuti peab teadma sedagi, et igal maanurgal olid oma iseärasused,

mis ilmsid rõiva lõikes, värvuses ja mustriks.“ Raamat andis soovitusi ka stiliseeritud rahvarõivaste valmistamiseks. Ometi jäi rahvarõivas sel ajal pigem esinemisriideks.

Tegelikult võib töö autori arvates rääkida veel kahest rahvarõivaste kandmise tõusulainest möödunud sajandil: kummalisel ja trotsivalgi kombel pärast II Maailmasõda ning loomulikult me teisel ärkamisajal 1990.-tel.

Pärast II Maailmasõda muutus juurte säilitamise oluliseks osaks “oma” tundmine ja hindamine. 1947. aastal toimunud VII üldlaulupeo ja rahvakunstiõhtu (tänases mõistes III tantsupidu) seisid nii esinejad kui korraldajad tõiga ees, et rahvarõivaid ei jätku ning ei lauljatel ega tantsijatel ei ole midagi selga panna. Nii võttis ENSV Ministrite Nõukogu 1947. aasta 10. jaanuaril vastu määruse, mille kohaselt kootakse rahvarõivaste valmistamiseks villast ja linast riidet. Laulupeo peakomisjon otsustas, et eelistatavad rõivad on Pärnu- Jaagupi, Jüri, Lihula, Mustjala ja Rapla kandist (kihelkonnast). Need materjalid jaotati valmimisel linnakollektiividele, maakoostöödele ja –rühmadele anti eelisjärjekord ketrusluba ilma naturaalkohustusega riigile. XII üldlaulupeo Teataja nr 6 kirjutab: “Rahvarõivaste kandmisel tuleb rangelt kinni pidada etnograafilisest joonest, lubamata stilisatsiooni või moderniseerimist.“ Nii õmmeldi peoks tuhandeid uusi riideid, mis muutusid pidude (vormi)rõivaks. Rahvarõiva valmistajail soovitati pöörduda abi saamiseks kas eelpool mainitud 1938. aastal välja antud raamatu “Eesti rahvarõivad” poole või küsida nõu Eesti Rahva Muuseumist, aitas ilmselt kaasa sellele, et rahvarõiva stiilis (kui seda nii võib öelda), jäädigi pigem pidama XIX sajandi kui enim läbiuuritu aja ihukatete juurde.

1990.-tel oli loomulik, et koos ärkamisajaga muutus rahvarõiva kandmine uhkuse asjaks. Hulgani avati rahvarõivaste valmistamise kursusi, 1990. aasta üldlaulu- ja tantsupeo eel kutsuti publikutki rahvarõivaid selga panema, koolide lõpuaktustel kandsid lõpetajad ja pulmades pidulised kas laenatud, kapipõhjast välja otsitud või värskelt valmistatud rahvarõivad.

Nõnda said rahvarõivastest peoriided. Pea ainsana on vaid Kihnus rahvarõiva kandmine igapäevane, elav komme.

KES JA MILLAL MIDA KANNAB

Ega rahvarõiva mood ei muutunud vaid ajas, see muutus ka vastavalt seisuse/ühiskondliku positsiooni muutustele ning lähtus kandmise hetkest ja sündmusest. ERMi teadur **Reet Piiri** kirjutab nii: “Täieliku piduliku rõivakomplekti said noormehed ja neiud täisealiseks saamisel leeriks. Vallalise ja abielumehe rõivastus ei erinenud. Vahet tehti aga naiste puhul. Kui neiu võis käia katmata peaga ja põlleta, siis abielunaise puhul peeti seda häbiasjaks.

Pulma ajal oli keskseks sündmuseks pruudi pea katmine abielunaise peakattega, ette seoti põll. Abielus naine ei tohtinud katmata peaga süüagi, seevastu mehed pidid aga

söögilauas tingimata mütsi ära võtma. Mehed kandsid Haanja kübarseppade valmistatud hallist või mustast vildist kaabut *kiipärat*.

Naiste peakatteks oli varasemal ajal kogu Eestis ümber pea mähitav linik. 17. sajandil tulid moodi tanud. Kuid pealinikute mood püsis visalt Mulgimaal, Peipsi-äärsel Tartumaal, Setumaal, Võrumaal. Võrumaal võeti siiski enamikes kihelkondades 19. sajandi keskpaiku omaks tanu kandmise komme. Tanu pandi pähe nii, et see kattis juuksed täielikult. Moes oleva vormi andmiseks pandi varem pealiniku, hiljem tanu alla oma juuksepalniku täienduseks veel riidest või takust valmistatud võru.

Kogu Lõuna-Eesti pidulikule naiserõivastusele olid iseloomulikud suured rinnaehted. Naiste, samuti meeste särgikaeluse kinnitamiseks kasutati siingi väikeseid vitssõlgi. Naiste piduülikonda kuulus aga suur sõlg, mis seati särgi rinnale nii, et see kampsuni või suursärgi kaelusest nähtavale jäi. Võrumaa naised sidusid kurgu alla veel punase paela, mille otsad jäid sõlele rippu. Punase paela peegeldus sõle metalsel helgil olevat näole andnud ilusa rõõsa jume. “ Antud jutt käib küll Võrumaa rõivaste kohta, kuid üldreeglid kehtivad üle Eesti.

Kindel kord oli näiteks leinariiete kandmisel. Kihnus oli mustad seelikud punase paelaga allääres "päris leina riie", mida kanti kõige lähema inimese, näiteks mehe, ema või lapse surma puhul. Meest leinab naine kauem kui oma last või ema. Mehe surma puhul kandis naine musta seelikut ühe aasta, ema surma puhul aga näiteks pool aastat. Leinaseelikuks peetakse ka sellist, mille triibustikus esinevad must, valge, roheline jt. värvid, kuid puuduvad punased värvitoonid. Väga paljude aastate möödudes võib sinna ka ilmuda ka mõni punane või roosa triip, üldmuljelt jääb see aga ikka tumedaks .

On selge, et peorõivas erines igapäevariietusest. “Pidulik riietus pidi olema uhke, kandjat ülendav, seetõttu võis ta olla üsna ebaratsionaalne ja isegi ebamugav – peaasi, et muljetavaldav,” kirjutab raamatus “Rahvarõivakandja abiline” folklorist **Igor Tõnurist**. Erilisi „eeskirjad“ (või ka etikett) olid pulmarõivaste kandmisel. Nii mõndagi pruudi peakatet kanti vaid kord elus – pulma ajal teatud rituaale läbi viies. Varakamad pruudid vahetasid pulmade ajal rõivaid mitmel korral.

Paljud rõivaesemed kätkesid maagilist tausta, tuntumad muidugi erinevad sõled, vööd, rõhud jne. Piduliku rõiva juurde kuulusid ikka hõbeehted, vasest, tinast jne ehted kuulusid Aga vähe teada on, et näiteks Halliste kandis pannud mehed lina külvama minnes sukad tagurpidi jalga, et saak ei ikalduks. Pulmades olid nii pruut kui peig ka suvisel ajal kinnastes, et kaitsta end kurja eest jne.

Mõnda rõivaeset kanti Igor Tõnuristi andmeil vaid üldise etiketi eesmärgil: näiteks kirikindad, mis kuulusid pidulike riiete juurde ja olid tavaliselt kas vöö või rihma vahele. Läänemaal kandnud naised valgeid õlarätte, mis hõbeehetele peale tõmmati, kui hernhuutlaste palvemajja astuti, kus kasinust nõuti.

Rõivas, tegelikult küll peakate dikteeris ka juuksemoed. Õnneks see ei ole tänapäeval nii, sest hull oleks, kui näiteks tanu pähe pannes tuleks juuksed ära lõigata – nii nagu seda

tehti 17. sajandil mõrsjatega või lõigati kõrvuni lühikeseks nagu Ida- Saaremaal. Tänapäevaks on see muundunud nõudeks juuksed (eriti tukk) tanu alla peita. Ehkki näiteks Pärnu- Jaagupi ja Vigala kabimütside või ka Mustjala kõrgete tanude alt võisid siis ja nüüdki juuksed välja piiluda. Tore oli Hiiumaa komme, kui juuksed põimiti peakatetesse – seda tehakse nüüdki.

See kõik näitab, et rahvarõiva kandmisel oli kindel etikett, mis küll erineval ajal ja eri paigutustes erines, ent millest hoiti kindlalt kinni.

RAHVARÕIVA KUI PIDULIKU RIIETUSE KANDMISE ETIKETT TÄNA

President Arnold Rüütel ja proua Ingrid Rüütel 24. veebruaril 2008

Täna on rahvarõivas selgelt peoriitus. On tore, et see pole vaid laulu- ja tantsupidude ajaks vaid tunnustatud kehakate ka teistel pidulikel hetkedel. Viimastel aastatel võrdsustatakse protokolliliselt rahvarõiva kandmine fraki ja õhtukleidi kandmise pidulikkusega.

Intervjuueerisin antud töö jaoks president Arnold Rüütli abikaasa, folklorist **Ingrid Rüütli**, kes kinnitab, et tema sai tõuke pidulikel hetkedel just rahvarõivaid kanda kunagiselt Norra suursaadikult, kes oli samuti folklorist nagu Rüütelgi. „Kui ma olin presidendi abikaasa, siis ma hakkasin seda teadlikult juurutama ja siis lülitati see ka protokollis“ ütleb Ingrid Rüütel.

Nii seisabki täna Eesti Vabariigi aastapäeva kutsekaardil all vasakul nurgas:

Frakk või tume ülikond

Rahvariided

Aumärgid.

Vastuvõttude järel kütavad siiani kirgi etiketiküsimused ehk kuidas ikkagi on kohane riietuda riigi kõige esinduslikumaks ürituseks. Siin lähevad lahku ka asjatundjatest moepolitseinike seisukohad. Aasta tagasi arutlesid ajakirjas Eesti Naine muu hulgas rahvarõiva kandmise üle presidendi vastuvõttudel kunstiakadeemia stiiliõpetuse õppejõud, moekunstnik **Kai Saar** ja moekunstnik **Katrin Kuldma**. Kai Saar ütles: „Mulle meeldib väga, et nii meil kui ka rahvusvahelise tava kohaselt on rahvariided tõstetud galakleidiga samale tasandile. Eestlased austavad oma rahvarõivaid. Ent olen näinud ballisaalis ka selliseid asju, mida ma eriti heaks ei kiida. Kõigepealt: rahvariideid

kandes ei pea jälgima etnograafilisust nii rangelt, nagu vahel arvatakse. Et kui on rahvariie, siis peavad olema pastlad ka. Pastel jäi suveaja tööjalatsiks 17. sajandil. Juba siis kandsid rikkamad talunikud pidulikel juhtudel kingi. Miks me peaksime nüüd, 21. sajandil, tulema talvisel ajal peosaali pasteldes? Samuti ei ole see laulupidu, kuhu mehed tulevad kaapkübaraga. Kaapkübar peas, ei ole viisakas ballisaalis viibida. Ka meie vanaisad võtsid siseruumides mütsi maha.”

Mulle meeldis, et mõlema moekunstniku arvamus pidas tähtsamaks sündmust ise mitte selle külalisi. Katrin Kuldma: “Eelistaksin nimetada seda üritust vabariigi sünnipäevaks, nii jääks rohkem kõluma sisu. Pole ju tegemist kellegi enesenäitamisega, vaid väärikate inimeste austusavaldusega oma riigile... Presidendivastuvõtt on parimas mõttes konservatiivne ja sümboolne sündmus – siit tuleb ka üks osa selle ürituse etiketist.”

Endine vabariigi presidendi protokollülem **Piret Saluri** kirjeldas 2003. aasta 22. veebruari Postimehes sama mõtet nii: Rõivasoovitust tuleks järgida, ja mitte üksnes range protokolliga pärast, mis Eestis nii väga range ei olegi. On ju ka lihtsalt viisakas teha nii, nagu peoperemees palunud. Olgu siis tegu kõrgel tasemel riikliku vastuvõtu või mõne muu mitte nii nõudliku sündmusega.” Need mõtted peaks andma kogu peole märgi ja peaks enesetundele andma kosutust.

Seetõttu oleks ju kõige kindlam just rahvarõivaid kanda:

*Rahvarõivaste spetsialiste ja siis ehk ka arvustajaid on väga vähe;

*Rahvarõivas on ajatu ega lähe moest;

*Ükski arvustaja ei julge näidata näpuga, kui mitmel vastuvõtul järjest kanda samu rahvarõivaid

*Rahvarõival on erinevalt enamikest teistest pidulikes riietest oma LUGU

*Rahvarõivas on lihtsalt ILUS.

Samas peab ka rahvarõivast nagu frakkigi oskama kanda. See ei ole nagu mõni teine tavaline rõivaese vaid eeldab paremat rühti ja n-ö “rahvarõivahoiakut”.

EV Presidendi Kantselei töötaja Maimu Sibrits tõdeb täna, et mingeid erilisi reegleid rahvarõiva kandmisel nende poolt ei ole: „Kantseleil ei ole kirjutatud reegleid,“ kinnitab ta ja kordab, et „rahvarõivad on võrdsed frakiga.“ Kõik.

Tegelikult kehtivad rahvariie kandmisel pidulikel hetkedel ikka need kindlad reeglid, millest enamik lähtub just eelpoolkirjeldatud vanadest tavadest.

Igor Tõnurist on rahvarõivakandja jaoks ulatanud abikäe ja raamatus „Rahvarõivakandja abilise“ kirja pannud mõned soovitused alustades sellest, et loomulikult peab rahvarõivaks olema pidulik rahvariie komplekt.

Abielunaise pidulik kostüüm koosnes (olenevalt paikkonnast koostis varieerus) pikast särgist, käistest (kus seda kanti), seelikust (või mitmest korruga), peakattest (koos vastava soenguga), 1-2 kirivööst (või rõhtudega vaskvööst), põllest (või puusapõllest), sukkadest koos sukapaelttega, pea-, õla- ja rinnarättidest, õlalinikust, sõbast või suurrätist, jalatsitest, ehetest...“ Nii oli seljas terve varandus.

„Mehe pidulik kostüüm koosneb ... särgist ja sellega kantavast sõlest ja kaelarätist, pükstest, vestist ja pintsakutaolisest vatist, sukkadest ja säärepaeltest, jalatsitest, pikkkuuest koos vööga, peakattest... vastavalt vajadusele on vöö kantud nahast vöotaskut, tupes nuga, tubakakotti.....“ Tõnurist täpsustab veel: „Vesti kantakse ainult vati all mitte pikkkuue all ilma vatita, ainult rahvarõiva vestiga vastuvõtule ilmumine on sama nagu tavalise ülikonna vesti väelgi!“ Lisada tuleb, et Võru- Mulgi- ja Setumaa mehed kaelarätte ei kandnud

Hea ja lihtne reegel käib peakatete kohta. Nimelt rahvarõiva peakattesse tuleks suhtuda kui kaitsevaelase vormimütsigi. „Liikudes väljaspool väeosa on mees vastavas peakattes, mis siseruumides 1) jäetakse pähe, kuid kõrgemalseisva isiku ruumi sisenedes võetakse peast ära; 2) antakse kohe ära garderoobi ning ollakse siseruumis mütsita.“

Jalatsite puhul on vastava rõivastuse juures ka traditsiooniline jalats – pastlad, kingad või saapad. „Avalikul arvamusel tuleks lahti saada pastelde halvustamisest, milles kajastub mälestus pasteldest kui vaid vaesema ja hädisema rahva jalanõudest,“ kirjutab Tõnurist. Üheks halvustamise allikaks on ilmselt see, et pastlad elasid tööjalanõuna kauem kui rahvarõivad.

Mees ei kannu vastuvõtul peakatet. Foto 2008. aasta 24. veebruari vastuvõtult.

Nii siis ongi, et pastlaid võib vastuvõtul kanda küll, aga mitte iga rahvariide juurde. Samas on need Kihnu ja Mulgi rahvarõivaste puhul lausa kohustuslikud. „Kus see (pastlad) on kuulunud kunagi traditsioonilise rahvarõiva juurde, siis seda kõlbab ka presidendi vastuvõtule jalga panna,“ kinnitab folklorist **Ingrid Rüütel**. „On selge, et kõpskingad rahvariide juurde ei sobi“.

Autentsus just ongi see märksõna, mida rahvarõivaid selga pannes silmas pidada. Kui on seljas rahvarõivad, siis olgu need ikka ühest komplektist (mitte Kihnu seelik ja Rapla kihelkonna käised). Kui nende rõivaste juurde kuulusid vanasti pidulikel hetkedel villased sukad, siis olgu see nüüdki nii, kasvõi presidendi vastuvõtul.

Oluline on jälgida, millal kantakse põlle ja pannakse pähe tanu. Põll on eeskätt abielunaise kostüümi osa ehkki Saaremaal kandsid 19. sajandi lõpul ka leerialised neiu ees põlle. Põll on seega nii staatuse märk kui rõivast kaunistav ese. Pidulik põll oli triigitud või siis korraliku murrujoonega keskel. Põlle pikkus lähtub kandja mõõtmetest ega ole kõigi jaoks ühene. Meil seotakse põlle kaht moodi. Vaid korra olen näinud seda, et põll seotakse vöö peale ja siis jäävad põllepaelad rippuma. Tavaline on, et põlle peale seotakse vöö ja põllepaelad peidetakse selle alla.

Abielunaisel või ka lesel, lahutatud naisel olgu peas ikka ka peakate. Kui mees ja naine pole abielu sõlminud, kannab naine neiu riideid.

Reeglid on ka riiklike autasude vastuvõtmisel ja need kattuvad üldiselt üldise ametliku määrusega, mis on fikseeritud teenetemärkide kavaleride meelespeas. Ordenid asuvad rõival vasakul pool rinnas. Kui ordeni juurde kuulub õlalint, siis käib see rahvariitel paremalt õlalt vasakule. Ka siis, kui ordenit kantakse lindiga kaelas, siis nii on see määrustekohaselt ka rahvariiete puhul. Küll peaks nüüd kaaluma, kas tavapäraselt palju tuleks kanda muid ehteid. Ilmselt võiksid Setu riides naised vähendada rinnarahade hulka. Mehed ei tohiks sellisel juhul vesti kanda, või vähemalt kaelaraha vesti peal.

Valides rahvarõivaid, võiks üldjuhul lähtuda oma juurtest. Vanasti oli nii, et naine tuli mehe koju elama ja hakkas kandma sealseid rõivaid, muidugi säilitades ka oma varasemad riided. Nii võiks ehk toimida ka tänapäeval: panna selga selle kandi rõivad, kust ollakse pärit või kuskohast on pärit näiteks mees. Näiteks 2006. aasta EV Presidendi vastuvõtul kandis Ingrid Rüütel Põide rahvarõivaid, mis on pärit abikaasa kodukohast ja ka tema kingitud. President Arnold Rüütl ülikonna disainimisel arvestati eelkõike presidendi enda soovidega, need olid rahvuslikus stiilis ent mitte rahvarõivad. Seega ei pea (aga võib) kandma paaris mõlemad rahvarõivaid.

Eesti Vabariigi 90. sünnipäeva eel soovitas president Toomas Hendrik Ilves kutsutuil vastuvõtule tulla rahvariites. Nii tegidki paljud, Ehedate rahvarõivaste kandjate kõrval pakkusid põnevust need, kes olid rahvuslikke motiive sobitanud traditsioonilisse õhtutualetti. Kas ja millised reeglid on stiliseeritud rõivaste juures, kus vaid fragmente „päris“ komplektidest? Tegelikult käivad samad reeglid ka stiliseeritud rahvarõivaste kohta: isegi siin tuleks jälgida ajastut ja paikkondlikku eripära. Ka stilisatsioon peaks oleme maitsekas. Ingrid Rüütel ei soovita stiliseerida „elavat“ rahvarõivast nagu seda on näiteks Kihnu saarel.

Presidendipaar 24. veebruaril 2008. Evelin Ilvesel on seljas stiliseeritud rahvarõivad.

Kaks väikest soovituset võib veel anda, seda eriti neile, kel rahvarõiva kandmine ei ole igapäevane asi. Võtke nende riiete selgapanemiseks palju aega. Pidulikud rahvariided ei ole kiireks riietumiseks, see on pikk rituaal, mis valmistab ette pidulikuks sündmuseks.

Naine võiks end sel puhul meikida tagasihoidlikumalt kui teiste pidulike rõivaste selgapanemisel.

VAATAME NAABREID

Rootsi suursaadik Dag Hartelius abikaasaga 2008. aasta 24. veebruaril

Vastuvõttud on hea hetk selleks, et jälgida ka naabreid ja aru saada, kuidas mujal on kombeks. Nii Soome kui Läti presidendid on pidulikel vastuvõttudel kandnud rahvariideid,

Soome president koguni muinassoome rüüd. Põhja- Euroopa kultuuriruumis on rahvarõivad juba ammu traditsiooniliselt võrdsustatud esindusriietega. Meil resideeruvad saadikud tulevad vastuvõttudele meelsasti oma maa esindusrõivais: nii olid selle aasta 24. veebruaril rahvarõivais pea kõik kutsutud Põhjamaade saadikud.

Kasutatud kirjandus

1. Tõnurist, I (2003) *Rahvarõiva kandja abiline*. Tallinn
2. Donwall, IT (1938) *Käitumine tänapäeval*. Tartu: Tapper
3. Kurrik, H. (1938) *Eesti rahvarõivad*. Tartu: Eesti Rahva Muuseumi Kirjastus
4. Lehari, V (toim) (1947) *XII Üldlaulupeo teataja 5* Tallinn: Ilukirjandus ja Kunst
5. Allikmaa, Eda (2007) *Frakk ja rahvarõivad on ballisaalis võrdsed*. Tallinn: Eesti Naine 02.2003
6. Saluri, Piret. (2003) *kui president saatis kutsekaardi*. Tallinn: Postimees, 22.02.2003
7. www.kihnuvald.ee
8. www.mulgikultuur.ee
9. www.muuseum.viljandimaa.ee
10. www.president.ee

Fotod on pärit Eesti Vabariigi Presidendi Toomas-Hendrik Ilvese kodulehelt www.president.ee